

Motion till riksdagen 2021/22:4775

av **Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)**

med anledning av skr. 2021/22:249 Vissa frågor inom hälso- och sjukvårdsområdet

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att patienten ska ha laglig rätt till nationell valfrihet i fråga om öppen och sluten specialistvård och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att varje region ska ges i uppdrag att informera patienterna om deras möjligheter att söka vård även i andra regioner och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa en nationell patientportal för information om lediga behandlingstider, väntetider och val av vårdgivare och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att systematiskt använda alla vårdgivare oavsett driftsform för att kunna kapa och ta bort vårdköerna och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att möjliggöra privat drift av fler sjukhus och annan vård och omsorg i syfte att förbättra patientens möjligheter till vård i rätt tid och av hög kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta för vårdpersonal att arbeta inom vård med olika huvudmän och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra möjligheterna för privata vårdgivare att använda ledig operations- och behandlingskapacitet vid sjukhusen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vårdens och omsorgens personal inte ska kunna sättas i s.k. arbetskarantän vid byte av arbetsgivare och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att systematiskt förstärka antalet nödvändiga vårdplatser och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Moderaterna lade tillsammans med Kristdemokraterna, Liberalerna och Centerpartiet fram ett gemensamt utskottsinitiativ i socialutskottet den 1 februari i år¹ i syfte att få fart på regeringens bristande arbete gällande bl.a. de växande vårdköerna och bristen på vårdplatser. Av utskottsinitiativet och riksdagens beslut framgår tydligt att regeringen till riksdagen ska återrapportera hur arbetet framskrider vid tre tillfällen i år. Detta är det första tillfället. Nedan är Moderaternas synpunkter gällande regeringens hittills utförda arbete och återrapportering av detsamma avseende utskottsinitiativets förslag och tillkännagivanden.

För närvarande får 4 av 10 patienter inte sin vård i form av operationer och andra behandlingar utförd inom den lagstadgade vårdgarantins tidsgränser.² Det är orimligt att denna utveckling tillåts fortsätta månad efter månad, år efter år utan att tillräckligt kraftfulla åtgärder vidtas.

Sverige har färre vårdplatser än resten av Europa och vi ligger därmed i botten när antalet vårdplatser jämförs mellan länderna. Detta är en faktor när det gäller de långa vårdköerna. Påtagliga brister i arbetsmiljön påverkar vården och attraktivitet liksom svårigheten att genomföra vårdutbildningar med godkänd praktik inom rimlig tid. Sverige har inte tillräckligt med personal inom hälso- och sjukvården för att fullt ut kunna bemanna de vårdplatser som krävs.

Varje patient ska känna sig trygg i att den vård som ges är tillgänglig när den behövs. Rätt vård i rätt tid och av hög kvalitet är helt avgörande för att medborgarnas tillit ska bestå och att svensk hälso- och sjukvård är på plats när man behöver den. Därför måste vårdens medarbetare ha de förutsättningar som krävs. Så är det inte i dag. Därför måste stat, regioner och kommuner medverka till en kraftsamling för att förbättra förutsättningarna för en tillgänglig hälso- och sjukvård.

Regeringen styr riket. Det slår 1 kap. 6 § regeringsformen tydligt fast, något som bl.a. Coronakommissionen betonade i sitt första delbetänkande om Sveriges hantering av pandemin när den pekade på regeringens bristande ansvar och ledarskap gällande äldreomsorgen. Regeringen borde ha tagit initiativ som behövdes för att äldreomsorgen skulle stå bättre rustad för en kris såsom covid-19-pandemin.³

Hälso- och sjukvården befinner sig i en kris. På motsvarande sätt har regeringen ett övergripande ansvar för att ta det nationella ledarskapet för att bidra till att lösa krisen i vården. Vi kan bara konstatera att regeringen tyvärr inte gör det och inte heller har det engagemang och intresse som krävs för att ta ett övergripande ansvar och ledarskap i dessa frågor. Denna skrivelses innehåll är bara ett av många exempel på detta.

Låt oss börja med att redogöra för vad riksdagens majoritet tillkännagav att regeringen skulle göra i utskottsinitiativet:

Utskottet finner regeringens bristfälliga agerande anmärkningsvärt. Utskottet konstaterar att hälso- och sjukvården befinner sig i en kris. Krisen beror på såväl covid-19-pandemin som brister som fanns före pandemin. Utskottet konstaterar att regionerna har ett ansvar att erbjuda en god hälso- och sjukvård åt den som är bosatt inom respektive region men att regeringen har ett övergripande ansvar för att bidra till att lösa denna kris.

Under pandemin har vården på kort tid ställt om för att kunna ge vård till patienter med covid-19 och andra akuta sjukdomar. Som en följd av detta har andra

¹ Socialutskottets bet. 2021/22:SoU36.

² Se SKR:s sammanställningar av utvecklingen gällande vårdköerna, Vantetider.se.

³ Coronakommissionen. Äldreomsorgen under pandemin (SOU 2020:80).

planerade behandlingar och operationer behövt skjutas upp. Utskottet konstaterar också att vårdköerna inom specialistvården redan före pandemin hade ökat väsentligt. År 2018 hade Sverige 2,1 vårdplatser per 1 000 invånare, vilket är lägst i EU. Detta är en viktig orsak till de långa vårdköerna. Vidare påverkar brister i arbetsmiljön inom vården vården attraktivitet och möjligheten att genomföra vårdutbildningar med godkänd praktik inom rimlig tid. Utskottet noterar också att det krävs insatser för att behålla och locka tillbaka personal för att bemanna de vårdplatser som krävs.

Utskottet vill i detta sammanhang betona vikten av att varje patient ska känna sig trygg i att den vård som ges är patientsäker och tillgänglig när den behövs. Rätt vård i rätt tid av hög kvalitet är avgörande för att medborgarnas tillit till vården ska bestå. Att fler patienter kan behandlas med dagkirurgi och med mer avancerade läkemedel har medfört att antalet inläggningar på sjukhus successivt har minskat. Viss digitalisering har också medfört att fler patienter kan vårdas hemma. Vidare har den kommunala hemsjukvården i viss mån byggts ut. Denna goda utveckling måste enligt utskottet fortsätta.

Utskottet noterar att en överenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) om ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2022 nyligen har presenterats. Denna åtgärd är dock enligt utskottet otillräcklig. Utskottet anser mot denna bakgrund att regeringen skyndsamt ska vidta följande åtgärder:

1. Regeringens övergripande målsättning bör vara att antalet vårdplatser ska öka. Regeringen ska därför ta fram en nationell plan för hur bristen på vårdplatser ska åtgärdas. Utskottet påminner om att 425 miljoner kronor har avsatts för 2022 för att öka antalet vårdplatser i landet. Utskottet ansåg i detta sammanhang att 1 miljard kronor bör avsättas för detta ändamål 2023 och 1,5 miljarder kronor 2024. Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (prop. 2021/22:1 utgiftsområde 9, bet. 2021/22:SoU1, rskr. 2021/22:123).
2. Regeringen ska se över frågan om samordning av vårdköerna. Onödig administration bör undvikas och enkel lättillgänglig information till patienter och deras anhöriga bör prioriteras för att utnyttja ledig kapacitet i vården. Utskottet påminner om att 50 miljoner kronor har avsatts för 2022 för att upprätta en nationell vårdförmedling och för att regionerna ska ge ersättning till patienter för sjukresor vid vårdbesök i en annan region. Utskottet ansåg i detta sammanhang att 100 miljoner kronor bör avsättas för detta ändamål 2023 respektive 2024. Riksdagen biföll utskottets förslag till riksdagsbeslut (prop. 2021/22:1 utgiftsområde 9, bet. 2021/22:SoU1, rskr. 2021/22:123).
3. Regeringen ska se över frågan om att i hälso- och sjukvårdslagen och patientlagen införa en rätt för patienten att fritt söka såväl öppen som sluten specialistvård i hela landet. Enligt utskottet kan detta på längre sikt bidra till att korta väntetiderna. Det krävs dock en systematisk uppföljning av denna utvidgade rättighet för patienterna att välja vård och av utvecklingen av resekostnaderna.
4. Regeringen ska ge Nationella vårdkompetensrådet i uppdrag att ta fram en plan med förslag på åtgärder för att dimensionera antalet utbildningsplatser till behovet av personal. Behovet av specialistsjuksköterskor, biomedicinska analytiker, röntgensjuksköterskor och specialistläkare i allmänmedicin bör beaktas särskilt. Vidare bör de problem som uppkommer när t.ex. sjuksköterskestuderande ska göra sin verksamhetsförlagda utbildning, VFU, åtgärdas. Regeringen bör efter samråd med SKR besluta om planens genomförande.
5. Regeringen ska se över frågan om att införa fler möjligheter för vårdens medarbetare att arbeta för olika huvudmän. Regeringen ska även se över frågan om att förbättra möjligheterna för privata vårdgivare att använda ledig operations- och behandlingskapacitet vid sjukhus och andra vårdinrättningar.
6. Regeringen ska se över frågan om arbetsmiljön inom vården. En lämplig myndighet bör få i uppdrag att genomföra en tillsyn över arbetsmiljön inom vården. Regeringen bör därefter vidta åtgärder. Vidare anser utskottet att skyddet vid arbetsskador måste stärkas. Utskottet anser därför att Arbetsskadeutredningen (S 2021:11) i ett tilläggsdirektiv bör få i uppdrag att utreda hur utsatta yrkesgruppers, särskilt vård- och omsorgspersonal som arbetar utanför vårdinrättningar, försäkringsskydd kan stärkas genom arbetsskadeförsäkringen för

den som i sitt arbete smittas av en sjukdom. I tilläggsdirektivet bör också ingå att utredningen, med beaktande av ny kunskap om pandemin som till exempel smittotillfälle och långtidscovid, ska utreda kriterierna i syfte att göra arbetsskadeförsäkringen mer ändamålsenlig.

7. Regeringen ska se över frågan om att stärka företagshälsovården i syfte att förebygga och åtgärda fysisk och psykisk ohälsa. Under pandemin har många arbetat under pressade förhållanden och det bör därför säkerställas att företagshälsovården kan stötta och hjälpa till. Enligt utskottet bör även frågan om företagshälsovården kan involveras i stora verksamhetsförändringar övervägas. Utskottet noterar i detta sammanhang att arbetsmedicin är en bristspecialitet och att det därför krävs ett nationellt grepp för en långsiktig kompetensförsörjning inom denna specialitet.
8. Regeringen ska återkomma till riksdagen med skrivelser som innehåller återrapporter av hur arbetet bedrivs med att genomföra ovanstående åtgärder. Skrivelserna ska lämnas till riksdagen senast den 31 maj 2022, den 31 augusti 2022 och den 30 november 2022. Med stöd av sin initiativrätt enligt 9 kap. 16 § riksdagsordningen föreslår utskottet att riksdagen ställer sig bakom det som utskottet ovan anför om vårdfrågor och tillkännager detta för regeringen.⁴

Svensk hälso- och sjukvårds allra största problem är de långa vårdköerna. Kortfattat lider hälso- och sjukvården av kroniska tillgänglighets- och effektivitetsproblem. Vårdköerna är enorma trots att Sverige är ett av de länder som använder mest resurser på sjukvård i hela Europa, mätt som andel av BNP. Därtill är skillnaderna i väntetider för patienterna att få sin vård mellan olika regioner stora och ibland mycket stora. Vissa regioner lyckas bättre än andra inom ramen för det befintliga systemet (genomgående handlar det i första hand om Halland, Gotland och Stockholm). Men de uppnådda resultaten visar att nuvarande ordning gällande tillgänglighet och väntetider inte fungerar helt tillfredsställande i någon region.

Regeringens återrapportering

Vad visar återrapporteringen genom denna skrivelse att regeringen vidtagit för nya konkreta åtgärder i syfte att uppfylla ovanstående tillkännagivande? Rakt uttryckt: många ord, lite verkstad. Och vad värre är verkar regeringen i det stora hela nöjd med utvecklingen och vidtagna åtgärder. Det duger inte.

Vårdplatser

Det som är bra är att skrivelsen visar att regeringen delvis tagit vara på de förslag och den finansiering som Moderaternas, Kristdemokraternas och Sverigedemokraternas budget innehöll och som riksdagen beslutade skulle utgöra statsbudget för 2022 avseende en satsning på fler vårdplatser. Mer behöver dock självfallet göras för att antalet vårdplatser ska matcha förmågan att kapa vårdköerna.

Samordning av vårdköer

Här är det uppenbart att regeringen inte är särskilt intresserad av att ta något konkret ökat ansvar och ledarskap för att korta och kapa vårdköerna. Regeringen lyfter fram att

⁴ Socialutskottets bet. 2021/22:SoU36.

en förstudie ska genomföras om hur ett nationellt vårdsösystem kan utvecklas, organiseras och förvaltas i statlig regi. Detta uppdrag ska slutrapporteras den 31 mars 2023.⁵ Sammantaget gör regeringen bedömningen att de statligt vidtagna åtgärder som beskrivs ovan bidrar till att kontinuerligt och långsiktigt stödja och stärka regionernas tillgänglighetsarbete med att korta väntetiderna och samordna vårdköerna. Regeringen bedömer därför att den del av tillkännagivandet som avser en samordning av vårdköerna är tillgodosett.⁶ Med denna takt och detta visade ointresse är vårdköerna inte borta inom överskådlig tid. Detta är inte att ta ansvar och visa ledarskap. Därtill påminner vi om att regeringen struntar i utskottsmajoritetens påpekande att 50 miljoner kronor har avsatts för 2022 i statsbudgeten för att upprätta en nationell vårdförmedling och för att regionerna ska ge ersättning till patienter för sjukresor vid vårdbesök i en annan region.

Rätt för patienterna att fritt söka vård

Här är det lika uppenbart att regeringen inte vill stärka patientens makt och valfrihet. Regeringen försöker hitta alla möjliga och omöjliga skäl till att neka patienten rätt att fritt välja sluten specialistvård i hela landet. Regeringen anför att den ser en utveckling om valfriheten stärks som på sikt kan leda till en mer ojämlig och efterfrågestyrd hälso- och sjukvård. Hälso- och sjukvårdslagens målbestämmelser om en vård på lika villkor för hela befolkningen och att den som har det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården riskerar också att urholkas.⁷ Det går bara att dra en slutsats: denna regering tänker aktivt motarbeta att patientens makt stärks.

Plan med förslag på åtgärder för att dimensionera antalet utbildningsplatser efter behovet av personal

Här är sammanfattningen av regeringens återrapportering dels att de statliga universiteten och högskolorna har långtgående möjligheter att själva bestämma hur verksamhetens resurser ska användas – studenternas efterfrågan och arbetsmarknadens behov ska styra dimensioneringen av utbildningarna, och respektive lärosäte ansvarar självt för beslut om t.ex. utbildningsutbud och utbildningarnas upplägg och innehåll utifrån högskolelagens och högskoleförordningens bestämmelser – dels att regeringen fortsätter att analysera frågan och kontinuerligt överväger behovet av åtgärder på området.⁸

Fler möjligheter för vårdens medarbetare att arbeta för olika huvudmän m.m.

Här framgår det tydligt av skrivelsen att regeringen är ointresserad av att ta något konkret ansvar och ledarskap att driva förslag om att skapa fler möjligheter för vårdens medarbetare att arbeta för olika huvudmän. Likaledes gäller detta förslaget om att försöka förbättra möjligheterna för privata vårdgivare att använda ledig operations- och

⁵ Ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården 2022, Tilläggsöverenskommelse mellan staten och Sveriges Kommuner och Regioner, samt skr. 2021/22:249 Vissa frågor inom hälso- och sjukvårdsområdet.

⁶ Skr. 2021/22:249 Vissa frågor inom hälso- och sjukvårdsområdet.

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

behandlingskapacitet. Regeringen anser att dessa förslag är frågor för hälso- och sjukvårdens huvudmän.⁹

Översyn av arbetsmiljön inom vården samt förstärkning av företagshälsovården

Regeringen anför i skrivelsen att den har höjt ambitionen på arbetslivsområdet under de senaste åren. För övrigt menar regeringen att den del av tillkännagivandet om vårdfrågor som rör tilläggsdirektiv till Utredningen om arbetsskadeförsäkringen ryms inom ramen för befintliga direktiv och bedömer därför att denna del av tillkännagivandet är tillgodosett. Och när det gäller förstärkning av företagshälsovården anser regeringen uppenbarligen att deras beslut i juni förra året att tillsätta en särskild utredare att se över vissa frågor i arbetsmiljölagen är en fullgod åtgärd.¹⁰

En trygg och tillgänglig vård för alla – konkreta förslag för att kapa vårdköerna och uppfylla tillkännagivandet

Moderaterna prioriterar att stärka patientens inflytande över sin egen hälso- och sjukvård. Patientens bästa bildar utgångspunkten för våra reformförslag. Alla ska kunna känna sig trygga med att man får vård i rätt tid av hög kvalitet när man väl behöver den. Det behövs reformer som på kort sikt kan stärka patientens makt och samtidigt minska politikernas makt. Regeringen måste fullfölja tillkännagivandet som riksdagen riktat till den, och mest prioriterade är de delar som rör vårdköerna och patientens valfrihet och makt samt förslagen om att kunna arbeta för olika huvudmän inom vården och att förbättra möjligheterna för privata vårdgivare att använda ledig operations- och behandlingskapacitet.

Patienten ska ha laglig rätt till nationell valfrihet gällande både öppen och sluten specialistvård

Moderaterna föreslår att alla medborgare i Sverige ges laglig rätt att söka både öppen och sluten specialistvård var som helst i Sverige. Vi föreslår därför en ny lag som ger alla rätt till vård direkt. Lagen skulle ge alla patienter i hela landet rätt att söka specialistvård var som helst i Sverige, detta oavsett om det handlar om höftledsoperationer, cancerbehandlingar, psykiatri eller något annat som innebär att patienten behöver hjälp som inte går att få inom primärvården.

Varje region ges i uppdrag att informera patienterna om deras möjligheter att söka vård även i andra regioner

Moderaterna föreslår att varje region ges i uppdrag att informera patienten om möjligheterna att söka vård även i andra regioner än sin hemregion. Vi föreslår att det tas fram stöd för patienten i form av särskilda patientkontor (fysiskt och digitalt) som

⁹ Ibid.

¹⁰ Ibid.

har till uppgift att informera och ge råd till patienten avseende dennes rättigheter att välja vård i hela landet. Administrativa överbyggnader ska undvikas.

Skapa en nationell patientportal – för information om lediga behandlingstider, väntetider och val av vårdgivare

Moderaterna föreslår att det skapas en nationell patientportal med information om lediga behandlingstider, väntetider inom olika regioner och hos olika vårdgivare och möjligheterna till val av vårdgivare och vilka rättigheter som finns inom den lagstadgade vårdgarantin. Denna plattform ska därutöver innehålla lättillgänglig information om kvaliteten i vården, allt för att ge ett stöd till patient och anhörig vid behov av vård.

Använd alla vårdgivare oavsett driftsform systematiskt för att kunna kapa och ta bort vårdköerna

Moderaterna anser att arbetet med att beta av och kapa de långa vårdköerna ska ske strukturerat, metodiskt och systematiskt. Alla aktörer, såväl privata som offentliga, ska tillåtas att vara med och bidra med sina insatser för att kapa vårdköerna. Alla hinder ska tas bort för att möjliggöra att alla vårdgivare oavsett driftsform som uppfyller normala ska-krav ges möjlighet till avtal för att kunna hjälpa till att arbeta av de vårdköer som finns och utföra den vård som är eftersatt.

Möjliggör privat drift av fler sjukhus och annan vård och omsorg i syfte att förbättra patientens möjlighet till vård i rätt tid av hög kvalitet

Moderaterna föreslår att det ska ges ett utredningsuppdrag att genomföra en översyn och analys av de svenska akutsjukhusen. Erfarenheterna från de få privat drivna akutsjukhus som prövats i Sverige talar för att fler sjukhus borde drivas i privat regi med ökad samlad effektivitet, tillgänglighet och kvalitet i den svenska hälso- och sjukvården som resultat.

Underlätta för vårdpersonal att arbeta inom vård med olika huvudmän

För de anställda i hälso- och sjukvården har möjligheten att välja arbetsgivare blivit gradvis större. Moderaterna vill förstärka denna utveckling genom att underlätta möjligheterna för vårdpersonal att arbeta med olika huvudmän inom såväl offentlig som privat driven hälso- och sjukvård. För att uppnå detta behöver bl.a. regelverken kring s.k. bisysslor ses över.

Förbättra möjligheterna för privata vårdgivare att använda ledig operations- och behandlingskapacitet vid sjukhusen

Moderaterna vill förbättra produktiviteten och effektiviteten inom hälso- och sjukvården. I syfte att förbättra möjligheterna till det ska ledig operations- och behandlingskapacitet vid sjukhus användas metodiskt. Vi föreslår att det utformas kontraktsformer som innebär att privata vårdenheter ges inläggningsrättigheter och möjligheter att använda ledig kapacitet vid sjukhusen för planerad verksamhet gällande operationer och andra behandlingar.

Vårdens och omsorgens personal ska inte kunna sättas i s.k. arbetskarantän vid byte av arbetsgivare

Den hantering som många regioner använt sig av med s.k. karantänsregler gällande hur vård- och omsorgspersonal kan byta arbetsgivare mellan offentligt och privat utförd vård och egendrivna verksamheter är skadlig. Moderaterna föreslår att förfarandet med att sätta kompetent vård- och omsorgspersonal i s.k. arbetskarantän ska anses vara olagligt. Notera att t.ex. över hälften av dagens studenter som ska bli sjuksköterskor kan tänka sig att starta och driva egen företagsverksamhet någon gång under sitt yrkesliv. Detta vill vi underlätta och uppmuntra. Vi tror att det kan bidra till bättre arbetsvillkor och arbetsmiljöer.

Förstärk systematiskt antalet nödvändiga vårdplatser

Moderaterna föreslår att det ska tas fram en övergripande målsättning för fler vårdplatser och en nationell plan för hur bristen på vårdplatser ska åtgärdas, samt att varje region ska medverka till att det övergripande målet om vårdplatser nås. De budgetmedel som avsatts i statsbudgeten för 2022–2024 ska användas i finansieringen av insatsen.

Viktigast av allt är att våra konkreta förslag att korta och kapa vårdköerna kan minska det mänskliga lidandet. Det är ovärdigt att Sverige hittills inte har kunnat lösa detta bättre i ett av världens rikaste länder. Sverige har blivit ett riktigt kösamhälle. Därför måste vi omgående påbörja en snabb resa mot att ingen i Sverige ska behöva vänta på den vård de har rätt.

Camilla Waltersson Grönvall (M)

Johan Hultberg (M)

Ulrika Heindorff (M)

Ulrika Jörgensen (M)

John E Weinerhall (M)

Noria Manouchi (M)

Marie-Louise Hänel Sandström (M)

Ann-Britt Åsebol (M)